

STORTINGET

Innst. 234 L

(2018–2019)

Innstilling til Stortinget
fra justiskomiteen

Prop. 42 LS (2018–2019)

Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning)

Til Stortinget

Sammendrag

Det foreslås at Norge ratifiserer FNs internasjonale konvensjon om beskyttelse mot tvungen forsvinning. Konvensjonen ble vedtatt av FNs generalforsamling 20. desember 2006 og trådte i kraft 23. desember 2010, etter at 20 stater hadde sluttet seg til den. Norge undertegnet konvensjonen 21. desember 2007. Konvensjonen er den sist vedtatte av FNs ni internasjonale kjernekonvensjoner på menneskerettsområdet. Den har som formål å forhindre tvungen forsvinning samt å bekjempe straffrihet for denne forbrytelsen.

Med «tvungen forsvinning» menes i konvensjonens forstand all form for frihetsberøvelse begått på vegne av eller med tillatelse, støtte eller stilltiende samtykke fra staten, og der frihetsberøvelsen nektes vedgått, eller der det forties hva som er skjedd med den forsvunne personen, eller hvor vedkommende befinner seg, slik at vedkommende unndras fra lovens beskyttelse. Norges eksisterende menneskerettsforpliktelser beskytter allerede mot tvungen forsvinning, men konvensjonen bidrar til å styrke det menneskerettslige vernet mot slik hemmelig og ulovlig frihetsberøvelse.

Det fremmes samtidig forslag om et eget straffebud om tvungen forsvinning i straffeloven. Det foreslås også en endring i straffeprosessloven som vil legge avgjørelsen av tiltale for forbrytelsen til Riksadvokaten.

Ratifikasjon av konvensjonen anses for øvrig ikke å kreve lovendringer. Det foreslås imidlertid at Norge, i likhet med Tyskland, ved ratifikasjon avgir en tolkningserklæring om forståelsen av konvensjonens artikkel 20 nr. 1, jf. artikkel 18, om adgangen til å gjøre unntak fra slektningers rett til innsyn i frihetsberøvelser. Når det gjelder frihetsberøvelser i væpnet konflikt, foreslås det at Norge ved ratifikasjon tar et forbehold mot kravet i konvensjonens artikkel 17 nr. 2 om at vilkårene og prosessgarantiene for frihetsberøvelser må fastsettes i den enkelte statsparts lovgivning.

Det fremmes ikke nå forslag om at Norge avgir en erklæring etter konvensjonens artikkel 31 og 32 om anerkjennelse av komiteen for tvungne forsvinningers kompetanse til å behandle klager fra henholdsvis individer eller stater. Det legges opp til at dette spørsmålet vurderes uavhengig av og etter ratifikasjon av konvensjonen.

Konvensjonen anses å være en sak av særlig stor viktighet, og det anses hensiktsmessig med lovendring i forbindelse med ratifikasjon. Stortingets samtykke til ratifikasjon av konvensjonen er derfor nødvendig i medhold av Grunnloven § 26 annet ledd. Det vises til egen innstilling om samtykkesaken.

Justis- og beredskapsdepartementet tilrår ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer, og tilrår at det vedtas straffebud om tvungen forsvinning i straffeloven samt at det gjøres endringer i straffeprosessloven som legger tiltalespørsmålet for forbrytelsen tvungen forsvinning til Riksadvokaten. Utenriksdepartementet slutter seg til dette.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jan Bøhler, lederen Lene Vågslid og Maria Aasen-Svensrud, fra Høyre, Ingunn Foss, Peter Frølich og Frida Melvær, fra Fremskrittspartiet, Himanshu Gulati og Solveig Horne, fra Senterpartiet, Geir Inge Lien og Emilie Enger Mehl, og fra Sosialistisk Venstreparti, Olivia Corso Salles, viser til Justis- og beredskapsdepartementets tilråding om at Stortinget samtykker til ratifikasjon av konvensjonen om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med de erklæringer og forbehold som fremgår av proposisjonen. Departementet foreslår i tillegg at det vedtas straffebud om tvungen forsvinning i straffeloven, og at det gjøres endringer i straffeprosessloven som legger tiltalespørsmålet for forbrytelsen til Riksadvokaten.

Komiteen viser til at «tvungen forsvinning», i konvensjonens forstand, betyr all form for frihetsberøvelse begått på vegne av eller med tillatelse, støtte eller stilltiende samtykke fra staten, og der frihetsberøvelsen nektes vedgått, eller der det forties hva som har skjedd med den forsvunne personen, eller hvor vedkommende befinner seg, slik at vedkommende unndras fra lovens beskyttelse.

Komiteen vil understreke at tvungen forsvinning er en alvorlig forbrytelse begått i forståelse med staten, og som det legges til grunn at ikke forekommer i Norge. Tvungen forsvinning er allerede i strid med Norges eksisterende menneskerettsforpliktelser, og konvensjonen er ment å styrke det internasjonale menneskerettsvernet mot ulovlige og hemmelige frihetsberøvelser og til å bekjempe straffrihet for tvungne forsvinnere.

Komiteen viser til at elementer av forbrytelsen tvungen forsvinning, slik denne er definert i konvensjonen, allerede er straffbare etter ulike straffebestemmelser i norsk rett i dag. Departementet mener imidlertid det bør vedtas et eget, spesialisert straffebud som fanger opp de spesielle og særlig straffverdige elementene ved tvungen forsvinning, ettersom dette vil tillate en særskilt tilpasset strafferamme og foreldelsesregler, og legge bedre til rette for internasjonalt samarbeid om strafforfølgning. Komiteen noterer seg at det har vært bred støtte til forslaget blant høringsinstansene.

Komiteen viser ellers til merknadene i egen innstilling til S-delen av Prop. 42 LS (2018–2019).

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

om endringer i straffeloven og straffeprosessloven
(tvungen forsvinning)

I

I lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff gjøres følgende endringer:

Ny § 175 a skal lyde:

§ 175 a *Tvungen forsvinning*

Den som på vegne av en stat eller med statens tillatelse, støtte eller samtykke bidrar til en tvungen forsvinning, straffes med fengsel inntil 15 år. Med tvungen forsvinning menes en pågripelse, fengsling, bortføring eller annen frihetsberøvelse, når frihetsberøvelsen nektes vedgått, det forties hva som har skjedd med den frihetsberøvede eller det forties hvor den frihetsberøvede befinner seg, slik at den frihetsberøvede unndras fra lovens beskyttelse.

På samme måte straffes en leder som

- forsettlig eller uaktsomt overser opplysninger om at personer under lederens effektive myndighet og kontroll begår eller forbereder en straffbar tvungen forsvinning, og
- unnlater å iverksette nødvendige og rimelige tiltak for å hindre eller stanse en straffbar tvungen forsvinning, eller å rapportere forholdet til kompetente myndigheter.

Ny § 175 b skal lyde:

§ 175 b *Grov tvungen forsvinning*

Grov tvungen forsvinning straffes med fengsel inntil 21 år.

Ved avgjørelsen av om en tvungen forsvinning er grov, skal det særlig legges vekt på

- om den fornærmede som følge av forsvinningen dør eller får betydelig skade på kropp eller helse,
- om den fornærmede var syk eller såret, gravid, mindreatrig, hadde nedsatt funksjonsevne eller på annen måte var særlig sårbar, eller
- om den fornærmede ble utsatt for kroppskrenkelse begått av flere i fellesskap eller voldtekt.

II

I lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker gjøres følgende endringer:

§ 65 første ledd nr. 3 skal lyde:

- 3) overtredelse av straffeloven kapittel 17 eller §§ 151
til 154, 175 a, 183 eller 211,

III

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

Oslo, i justiskomiteen, den 9. april 2019

Lene Vågslid

leder

Emilie Enger Mehl

ordfører

